

Castell de l'Espunyola/Mas del Castell

L'Espunyola

Ubicació

Comarca: Berguedà
Lloc/Adreça: A la zona del Sant Climent de L'Espunyola.
Emplaçament Km. 139 de la C-26, seguir per la pista asfaltada poc més de 3 km.

Coordenades:

Latitud: 42.04689
Longitud: 1.78277
UTM Est (X): 399265
UTM Nord (Y): 4655699

Classificació

Número de fitxa 08078 - 1
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Conjunt arquitectònic
Estil / època: Medieval Romànic Gòtic Modern Popular
Segle XIII-XIV
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: Algunes construccions i elements han estat objecte de restauració, però encara no s'ha completat la restauració de tot el conjunt, la masia està pendent d'una actuació i altres elements exteriors com les restes de la muralla.

Protecció Legal
Tipus de protecció: BCIN
Europea – Atributs inspire: National Monument Record – Defensa

Observacions protecció: BCIN: R-I-51-5473
Data aprovació: dv., 22/04/1949 - 12:00
Número inventari IPA NÚM. 929
Generalitat i altres inventaris

Accés	Fàcil
Ús actual:	Residencial
Titularitat	Privada
Titular:	08077A008000080000HI
Autoria de la fitxa	Sara Simon Vilardaga
Data de registre de la fitxa:	dl., 21/06/2010 - 02:00

Descripció

Es tracta d'un conjunt format per diverses construccions adossades i situat al capdamunt d'un turonet. Les estructures principals són dues torres i una gran masia entre ambdues, que defineixen un conjunt amb una planta més o menys en forma de U oberta cap al sud-est. La torre principal és d'estil romànic i està emplaçada al costat sud, és de planta quadrangular (7,30x7,60/7,80) i consta de planta baixa, primera i sota-coberta. Està construïda amb un aparell regular de carreus ben tallats i polits i col·locats a trencajunt formant filades també regulars, els murs presenten un gruix entre 119 i 95 cm. La porta d'accés és al mur nord-est, és d'arc de mig punt fet amb dovelles ben tallades i polides, sobre muntants de carreus. Al mateix mur, per sobre la porta d'accés hi ha una altra porta, és també adovellada en arc de mig punt; aquesta porta devia permetre la comunicació i l'accés a la muralla que arrencava de l'angle sud-est del castell. Al mur lateral sud-est a nivell de planta primera hi ha una finestra d'estil gòtic, de dues obertures separades per una columneta al mig i la llinda de pedra monolítica amb dos arcs lobulats, i impostes decorades amb motius florals; per sobre hi ha una altra finestra de línies senzilles formada amb el mateix parament del mur. La torre compta amb una altra finestra en cadascuna de les altres dues façanes. La torre situada al costat més nord-est és de planta rectangular, de mides molt més petites que l'anterior (5x3,5x10); està bastida amb grans carreus ben tallats i escairats, col·locats regularment seguint les filades i a trencajunt; els seus murs són d'uns 75 cm de gruix. Hi ha una porta al mur sud, és de llinda plana monolítica i als brancals els mateixos carreus que conformen l'aparell del mur. L'interior defineix un espai estret que pren tota l'alçada de la torre, i és cobert amb una petita volta de canó feta en pedra. Entre aquestes dues torres tenim la masia, una gran casa de planta rectangular, formada per planta semisoterrània, baixa i primera. Està construïda amb murs formats per paredat de carreus desbastats i pedres irregulars, que presenta algunes diferències, a la part semisoterrània té un acabat més irregular que a la resta. A la façana principal que dona al sud-est, hi ha la porta principal d'accés a nivell de planta baixa, és una porta adovellada de mig punt fet amb llargues dovelles de pedra sorrenca ben tallada i polida; a la mateixa façana, a la planta sota-coberta hi ha tres grans obertures, són de llinda plana monolítica muntants de carreus i ampit sobresortit i de línies rectes, totes amb peces ben tallades i polides i amb els angles treballats al biaix; a la llinda de la finestra central hi ha decoració en relleu que forma unes línies corbes; interiorment tenen festejadors. Algunes de les finestres tenen parts refetes, com són els ampits. A la façana posterior a nivell de la planta semisoterrània hi ha diverses finestres tipus espiellera, a la resta de nivells d'altres que mostren el mateix estil o similar a les de la façana principal i algunes de formació més recent amb maó massís. Al mur lateral nord-est hi ha la porta d'accés a la planta semisoterrània és de brancals de carreus i llinda plana de fusta. De l'interior podem destacar que a nivell de planta semisoterrània l'espai està compartimentat a partir de diferents arcs de mig punt adovellats que en són els elements de càrrega del forjat. A partir de la planta baixa, el suport de càrrega són grans pilars de pedra que es desenvolupen fins la coberta. A la planta baixa es conserva al costat de la façana principal, la llar de foc amb la boca del forn tapiada i al mur posterior hi ha la fornícula de la pica de pedra; en aquest mateix mur posterior, en el revestiment hi ha gran quantitat de grafitos incisos conformant figures humanes, animals i elements geomètrics. El conjunt compta amb un altre element destacat, és el portal d'accés a l'interior del recinte emmurallat, és en arc de mig punt fet amb 15 grans dovelles.

Observacions:

A l'interior del conjunt hi havia l'església de Sant Climent del Castell, les restes de la qual es poden veure al costat més nord. A costat i costat del portal queden algunes restes de la muralla que tancava el conjunt, tot i que està molt perduda i es creu que gran part dels carreus utilitzats per la construcció de la masia al segle XVI-XVII provenen de la muralla. Interiorment, la torre està essent totalment reformada per tal d'adaptar-la a casa de turisme rural.

Història

La primera notícia documental coneguda que es refereix a l'Espunyola la trobem a l'acta de consagració i dotació de l'església de Sant Joan de Montdarn que data de l'any 922, en aquest document s'hi descriuen els límits de l'església de Sant Joan entre els quals hi figura la "parrochiam de ipsa Sponiola". Pel que fa al castell, la primera referència documental és en un document del juny de 950, en el qual la comtessa Adelaida, filla dels comtes de Barcelona Sunyer i Riquilda, fa donació al monestir de Sant Joan de les Abadesses de l'alou que tenia al lloc de l'Espunyola. L'alou consta situat en el comtat de Berguedà, dins el terme de l'Espunyola amb l'església de Sant Climent, i terres i cases. A més també s'hi aporten les afrontacions del castell. A partir d'aquí el castell es trobarà en mans del cenobi de Sant Joan de les Abadesses, del qual sembla que potser n'era abadessa la mateixa Adelaida; a la vegada que són ja molt escasses les referències al castell de l'Espunyola, per contra sí que trobem diverses informacions referents al llinatge dels Espunyola, i en alguns casos vinculat a fets importants de la història catalana. De mitjans del segle XII data una concòrdia (conservada a l'Arxiu de la Corona d'Aragó) entre Pere de Berga i Guillem de l'Espunyola, a fi de solucionar els conflictes que tenien per la jurisdicció sobre el castell de l'Espunyola. Guillem de l'Espunyola féu testament el 15 de juliol de 1163, fou signat a Solsona en poder del notari Pere; era casat amb Arsenda i tenien un fill, Guillem que era l'hereu i com a tal rebé el castell de l'Espunyola junt amb altres béns, i dues filles, Beatriu i Saurina, casada i amb dos fills, Guillem de Meda i Josiana. El patrimoni de Guillem de l'Espunyola era extens i important, a més del castell de l'Espunyola, tenia els d'Albesa, Ça Frareg, i a altres llocs. Guillem de l'Espunyola apareix vinculat a altres nobles catalans destacats, i als quals encomanà la tutoria de la seva muller, dels fills i els béns. Guillem de l'Espunyola va morir el 1165 en l'expedició d'Alfons d'Aragó "el Cast" a terres de Múrcia, així consta en la notícia del necrologi del monestir de Solsona. A partir del segle XIII el llinatge dels Espunyola s'expansionà i continua apareixen molt vinculada a altres famílies nobles especialment de la contrada. En aquest sentit consten diverses referències. El fill Ramon "Cespunyola" es casà amb Sibil·la de Caramany, consta tant com a donzell com a cavaller; actuà com a procurador del noble P. Galceran de Pinós el 1306; posteriorment, el 1314 va vendre al seu oncle R. De Sant Cerni la tercera part del delme que rebia de les parròquies de Sant Climent de l'Espunyola i de Sant Pere de l'Esgleiola i dels seus termes, això és el terç del delme de blat, vi, carnalatge, llana, formatge, cànem, lli i demés que ell pogués rebre. També li vengué els masos de Segats de la parròquia de Sant Climent i el de Cruillops de la de l'Esgleiola. Aquests masos els tenia en feu pel senyor d'Aragó. Ramon de l'Espunyola apareix diverses ocasions en qualitat de persona de confiança. Morí entorn el 1316 sense descendència legítima, però amb un fill il·legítim, Guillem d'Espunyola. Aquest fet comportà una disputa per l'herència, entre el seu oncle i rector de Bagà, Ramon de Sant Cern i Berenguera "Zespunyola", per solucionar l'afer calgué la intervenció del rei; finalment el castell i altres béns passaren a mans de Ramon. Altres referència al llinatge són G. Zespunyola el 1344 és acreditat delegat pels cònsols de Bagà, per anar al Rosselló per tractar una delicada comissió amb Pere Galceran de Pinós. El 1375 Sibil·la Cespunyola era la sogra de Pere Tomich. En el fogatge de 1381 ja no apareix el llinatge dels Espunyola residint al castell, consta que era possessió de Mn. Rl de Peguera, i tenia 15 focs. El lloc de l'Espunyola al segle XVII consta com a possessió del rei, i es trobava dins la sots-vegueria de Berga i la vegueria de Manresa.

Bibliografia

BACH, A. (2002). Montmajor i el seu comú. Ajuntament de Montmajor. DALMAU, R., CATALÀ, P. (1976): Els castells catalans. Dalmau ed., Barcelona. GUILLEM DE BERGUEDÀ I ALTRES TROBADORS (1986): Obra poètica. (Pròleg de Martí de Riquer). Edicions de L'Albí, Escriptors del Berguedà, núm. 2, Berga. IGLESIAS, Josep (1979). El Fogatge de 1553. Fundació Salvador Vives Casajuana, Barcelona. Inventari del Patrimoni Arquitectònic, núm. 3308 Generalitat de Catalunya. MADDOZ, P. (1845). Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar. Madrid. SERRA, Rosa. (et al.) (1991). Guia d'Art del Berguedà. Ed. Consell Comarcal del Berguedà i Patronat del Centre d'Estudis del Berguedà, Berga. SERRA VILARÓ, J. (1989): Baronies de Pinós i Mataplana. Reproducció facsímil de l'obra de 1930, editat el 1989 pel Centre d'Estudis Baganesos. SITJES I MOLINS, X. (1986): Esglésies romàniques del Bages, Berguedà i Cardener. Ed. Llibreria Sobrerroca. Manresa. TORRES, C.A.(1905) . "Itinerari per les Valls Altes del Llobregat. Berguedà", p. 167, Barcelona. VIGUÉ, Jordi i BASTARDES, Albert (1978: 207-210). "El Berguedà. Monuments de la Catalunya Romànica 1". Artestudi Eds. Barcelona. VILA, R.,(1991):Catalunya, esqueixos d'un passat.II, El Berguedà. Editorial Memòria, Mataró. VV.AA.(1981) "Gran geografia Comarcal de Catalunya", vol. 2, El Berguedà, Barcelona. VVAA. (1985: 254-255): "Catalunya Romànica. XII. El Berguedà", Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona. VV.AA. (1990). "Catàleg de Monuments i Conjunts Històrico-Artístics de Catalunya", Direcció General del Patrimoni Cultural, Servei del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya, Barcelona. VV.AA. (1994:137-141). "Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. El Berguedà", vol.5, Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

